

**Има ли "вътрешни стимули" за повишаване на качеството на образованието? А какви са вътрешните прегради (бариири)?
Възможна ли е реформа на образованието отвътре-навън?**

**Адриан Кирилов, катедра „Политология,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

Българското средно образование представлява основополагаща и гравивна част от поддържането на единна, успешна и силна нация. Неговите ориентири, качества и стимули за развитие описват общият хоризонт на дългосрочно надграждане, който ние можем да постигнем. Съчетано с висшето образование то има нелеката задача да дава посока на едно общество, което съчетава в себе си многостранни проявления и разнообразни елементи. За ролята му допринася и промяната на основните човешки ценности по отношение на битие, реализация и успех.

Тези общи положения ни дават широко поле за размисъл относно състоянието на нашата образователна среда в настоящият момент. Нейната удивителна способност да съчетава резултати като международни отличия от състезания и последни места по функционална грамотност, многобройни творчески таланти и пълна безперспективност, увеличаващи се мерки за сигурност и засилваща се агресия, въвеждане на нови технологии в образователния процес и слабо разбиране от преподаването на знания, ни дава основание да твърдим, че реформите в образованието не са точно онова, което очакват отделните контрагенти и бариерите са далеч повече от вътрешните стимули. Според проведена национална ученическа анкета в началото на 2016 година се открояват следните проблемни въпроси на училищно ниво : неадекватна комуникация учител-ученик; липса на достатъчно ученическо участие в процесите на вземане на решения; неадекватна учебна програма; слаб учителски подход; липса на ученическо самоуправление/представителство; ниско равнище на стипендиите за отличен успех; неадекватно училищно ръководство; растящо насилие и дискриминация; некачествена или недостатъчно развита училищна инфраструктура; отпадане на ученици от училище; увеличаваща се разлика в социалното положение на учениците и т.н. Организирането на безброй публични събития в последните години по отделните посочени въпроси на

национално и местно ниво има малък или никакъв ефект върху преодоляването на проблемите. На свой ред това означава, че по-скоро се наблюдава вътрешна криза на ценности, отколкото функционална недостатъчност.

Твърдя, че ценностна основа за успешно средно образование е участието и ефективната комуникация. Участието следва да бъде поощрявано, развивано и разширяващо обхвата си на въздействие. Неговите основни достойнства са подобрената представителност на интереси, качествен образователен процес и администриране на добро ниво. Поради тази причина е релевантно да се вгледаме най-вече в ученическото участие, самоуправление и представителство като отправна точка за образователна среда, в която се постигат по-добри резултати.

Ученическото самоуправление е форма на ученическо представителство, което активно и равноправно участва в училищния живот, бивайки включено в процесите на взимане на решение. Отношението му по най-важните за училището въпроси е важно за целият педагогически и ръководен състав, а неговият глас се чува силно, без да е налице външна намеса от каквото е да било естество.

В България обаче ситуацията е следната :

- само в 1/3 от училищата по официална статистика съществува някаква, формална или реално работеща, форма на ученическо представителство;
- ученическото самоуправление реално не участва при вземането на наистина важните решения, например относно училищния правилник, учебния план и програма, организационните училищни въпроси;
- ученическите съвети/парламенти в училище нямат право да присъстват на педагогически съвет, но дори и да им се разрешава те нямат право на реален глас в него;
- педагогическият съветник е повсеместен неформален лидер на ученическия съвет, при все че последният е нормално да действа напълно самостоятелно;

Това са само четири факта, които описват тежката ситуация, в която се намира ученическото самоуправление в момента. Те не са нормални съобразно европейската практика и се е достигнало до тях, вследствие на negliжиране на реалното участие на

учениците, както и в резултат на не запознатост с реалните функции на ученическото самоуправление.

В тази връзка са налице някои парадокса, които не могат да не бъдат споменати. От една страна на учениците в гимназиален етап се гледа като на все още малки деца, които нямат компетенциите и качествата сами да изразяват мнение по сериозни и важни въпроси, а веднага след като навършат пълнолетие от тях се очаква да вземат живота си в ръце, да почнат да носят отговорност и да бъдат активни граждани. От друга страна са факт учебни предмети като "Свят и личност", а отскоро и "Гражданско образование", в които теоретично учениците се запознават с това какво е да си гражданин в републиката, но тази теория, често пъти, няма къде да се приложи, защото ученическите представителства съвсем липсват или са с подценена роля. Последните са ефективна форма на гражданско образование, а не просто "за да има какво да правят децата в часа на класа" и когато има подготовка на патронен или друг празник в училище. Не на последно място постоянното прокламиране за осъществяваща се реформа в средното образование контрастира с въпиющата незаинтересованост на повечето директори и учители в училище за това какво мислят учениците, като представители на най-важната общност - тази, която всъщност бива обучавана. Тази даденост ако не е подценяване, то е загуба на потенциал и, ако не се смята за проблем, то е безхаберие. Движението "ден за ден" в българското училище не включва стратегическата представа за поколение напред и тотално изключва прогресивното виждане в лицето на ученическия поглед.

Реална промяна в образованието на страна ще се случи, когато бъде инвестирано в доверие в учениците. Тогава, когато на учениците бъде осигурена сигурна възможност да участват реално в процесите на вземане на решение в своето училище, на общинско, областно и национално ниво.

Учениците, чрез своето ученическо представителство, трябва да се превърнат във фактор, който бива взет сериозно предвид при обсъждането и решаването на въпроси от типа за учебния план, училищния правилник, назначаването на директор и учители, изключването на ученици и много други. Това трябва да стане чрез обезпечаване съществуването на ученически съвет/парламент във всяко училище и

установяването му като самостоятелен орган със специфични функции по представителство. Той трябва да има собствен бюджет идващ от заделените средства за извънкласни дейности и е наложително да излъчва представител с право на реален глас в заседанията на педагогическия съвет. Неговата роля на обединител и изразител на гражданската активност на учениците не само не трябва да бъде ограничавана, а напротив - да бъде ефективно насърчавана с всички възможни средства от страна на училищното ръководство и кадри. Нещо повече - ученическият съвет/парламент трябва да се ползва от достатъчно свобода и не трябва да бъде "яхнат" от разнообразни педагогически съветници, психолози, учители и т.н. Също така е съществено необходимо да се установи валидирането на препоръките от младежки и ученически организации, като благоприятстващ елемент при кандидатстване във ВУЗ, както и да се даде възможност за регистриране на неправителствена организация с целева група ученици от самите тях, когато са навършили 16 годишна възраст.

Всички тези размисли не са поредната буря в чаша вода, която някой моментно предизвиква. Те са системоопределящ и структуропроектиращ елемент за развитието на качествено българско образование. Ако не се случат скоро ние просто ще продължим да искаме учениците ни да започнат да плуват, веднага след като навършат пълнолетие, като преди това въобще не са и помирисвали вода...

Изготвил :

/Адриан Кирилов/